

VĂN HỌC PHƯƠNG TÂY

LỜI GIỚI THIỆU VĂN HỌC PHƯƠNG TÂY 1

Trước đây tên gọi của bộ môn này là “Văn học Tây Âu”, về sau bổ sung văn học Mỹ thế kỉ 19 nên đổi thành “Văn học Phương Tây” hoặc **Văn học Âu-Mỹ**. Bởi vì văn học Mỹ thế kỉ 19 chịu ảnh hưởng trực tiếp sâu sắc và phát triển cùng nhịp độ với văn học khu vực Tây Âu nên được ghép chung. Tuy rằng hai lục địa cách xa nhau cả một Đại tây dương nhưng sự giao thông liên lạc bằng tàu biển khá thuận lợi. Nhờ đó, việc lưu hành tác phẩm văn học của hai châu lục được thông thương. Mặt khác, tác phẩm văn chương ở Bắc Mỹ thường được đưa về các nhà xuất bản ở Tây Âu - đây là sự thử thách kiểm tra chất lượng sáng tạo của nhà văn Mỹ. Tác phẩm được giới văn học Tây Âu thừa nhận thì mới có giá trị (điều này sẽ được khắc phục ở thế kỉ 20 khi giới văn học Mỹ đã đủ tự tin để đánh giá thẩm định tác phẩm tại chỗ. Đồng thời văn học Mỹ bắt đầu thoát ra khỏi ảnh hưởng cái nôi Tây Âu để làm nên một nền văn học mang đậm tính dân tộc Mỹ. Riêng khu vực văn học Mỹ Latin chúng tôi trình bày nghiên cứu trong một chuyên đề riêng).

Khi biên soạn, chúng tôi cố gắng đưa ngay tác phẩm hoặc trích tác phẩm, tóm tắt tác phẩm, sau đó phân tích hoặc gợi ý phân tích, giảm nhẹ lí luận kinh điển, giúp sinh viên tiếp thu nhanh.

Văn học Phương Tây được chia thành 03 học phần:

1. Văn học Phương Tây 1 gồm Văn học Hi Lạp cổ đại, văn học Phục Hưng, văn học Cổ điển thế kỉ 17 và Văn học Ánh Sáng thế kỉ 18.
2. Văn học Phương Tây 2 gồm Văn học Tây Âu và Mỹ thế kỉ 19.
3. Văn học Phương Tây 3 gồm Văn học Tây Âu và Mỹ thế kỉ 20.
(Có thể tách hẳn văn học Mỹ thành một chương trình riêng).

Tư duy sáng tạo trong văn học Phương Tây rất logic, chặt chẽ, ảnh hưởng của triết học rất đậm nét. Sinh viên sẽ được tiếp nhận một phong cách văn chương giàu lí trí khác hẳn với văn chương phương Đông như Trung Quốc, Việt Nam. Tài liệu sẽ hướng dẫn sinh viên bước đầu nắm vững chương trình đầu tiên của những nền Phương Tây.

Tài liệu này được soạn theo hướng tinh giản cơ bản vững chắc, nhằm khắc sâu kiến thức cho sinh viên với thời lượng 45 tiết. Muốn nắm đầy đủ chương trình, sinh viên còn phải đọc những chuyên luận và những công trình nghiên cứu khác.

MỤC LỤC

NỘI DUNG	Trang
Lời giới thiệu	1
Mục lục	2
PHẦN I - VĂN HỌC HY LẠP LA MÃ CỔ ĐẠI	3
CHƯƠNG I - Khái quát về nền văn hóa cổ đại Hi Lạp	
CHƯƠNG II - Thần thoại	7
CHƯƠNG III - Sử thi Homer	
1. Vấn đề Homer và thời đại Homer	20
2. Illiade	
3. Odyssee	28
4. Tác phẩm Eneide của Virgile nhà thơ La Mã	
CHƯƠNG IV - Bi kịch Hi Lạp .	32
Ba tác giả và ba vở kịch tiêu biểu :	
Eschyle và <i>Promethe bị xiềng</i> , Sophocle và <i>Eudip làm vua</i> , Euripide và <i>Medee</i> .	42
BÀI ĐỌC THÊM : <i>Đêm trước Phục Hưng – đêm có trăng sao . Giới thiệu một số thành tựu văn hoá và văn học trung cổ Tây Âu</i>	47
Câu hỏi ôn tập	52
PHẦN II - VĂN HỌC PHỤC HƯNG	
Chương V - Khái quát	67
Chương VI - Văn học Ý	
Văn học Pháp	91
Văn học Tây ban nha	
Chương VII - Văn học Anh	97
Câu hỏi ôn tập	101
PHẦN III - VĂN HỌC CỔ ĐIỂN	
CHƯƠNG VIII - Khái quát	121
CHƯƠNG IX - Ngụ ngôn của La Fontaine	
CHƯƠNG X - Bi kịch của Corneille và Racine	122
CHƯƠNG XI - Hài kịch của Moliere	
KẾT LUẬN - Những cống hiến và hạn chế của chủ nghĩa cổ điển .	123 -148
Câu hỏi ôn tập	
PHẦN IV - VĂN HỌC ÁNH SÁNG thế kỷ XVIII	
Diderot	
Voltaire	
Daniel Defoe	
W.Goeth	
TÀI LIỆU THAM KHẢO	155

PHẦN I VĂN HỌC HI LẠP CỔ ĐẠI

CHƯƠNG I - KHÁI QUÁT VỀ ĐẤT NƯỚC VÀ NỀN VĂN HÓA CỔ ĐẠI HI LẠP

Văn học cổ đại Hi Lạp từ lâu đã trở thành một giá trị quý giá phổ biến của toàn nhân loại. Hiếm có một thần thoại của dân tộc nào trên thế giới lại luôn luôn tái sinh, thường xuyên có mặt trong đời sống thường ngày suốt từ đò đến nay như thần thoại HL. Ngay từ thời cổ đại, thần thoại Hi Lạp đã “hóa thân” thành thần thoại La Mã, lại còn làm nền tảng và cảm hứng cho sử thi, bi kịch và nghệ thuật tạo hình. Do công “tái chế biến» của văn hóa La Mã, ngày nay các nhân vật thần thoại Hi Lạp tồn tại với hai tên gọi khác nhau. Văn học La Mã cũng có sáng tạo góp thêm một số sự tích, truyền thuyết.

Thần thoại là nền tảng đầu tiên của nền văn học cổ đại Hi Lạp.

Sử thi (anh hùng ca) là thể loại rực rỡ một đi không trở lại nhưng tâm gương của nó còn soi sáng mãi đến ngày nay.

Bi kịch cổ đại là cơ sở mẫu mực sẽ tiếp tục góp phần xây dựng kịch châu Âu suốt từ thời đại Phục Hưng trở về sau.

Trong văn chương, trên báo chí người ta sử dụng một cách phổ biến tự nhiên những thành ngữ, điển tích, hình ảnh rút ra từ văn học cổ Hi Lạp đến mức như ngôn ngữ thông thường. Chẳng hạn “con ngựa thành Troie”, “quả táo bất hòa”, “vòng nguyệt quế”, “gót chân Achill” . . . Ngành thiên văn học đặt tên các ngôi sao bằng tên các nhân vật thần thoại Hi Lạp như Neptune, Venus, Jupiter ... Ngành hàng hải đặt tên những con tàu, hòn đảo bằng tên nhân vật Hi Lạp. Nhiều đường phố, công viên, hàng hóa, tàu vũ trụ, vũ khí đặt theo tên nhân vật Hi Lạp.

Trong ngôn ngữ của loài người, nhiều từ ngữ Hi Lạp được sử dụng, nhiều ám dụ, tỉ dụ có nguồn gốc từ văn học cổ Hi Lạp. Văn học Hi Lạp đã trở thành những kiến thức phổ thông, là phương tiện nhận thức hiểu biết những vấn đề phức tạp khác. Khi nghiên cứu các nền văn hóa phương Tây mà thiếu vốn hiểu biết về văn học cổ Hi Lạp thì quả là khó khăn. Trong giao tiếp hoặc khi diễn đạt tư tưởng, biết sử dụng những lối nói ấy làm cho tư tưởng mềm mại, có duyên, dễ được chấp nhận hơn (*Thần thoại Hi Lạp, Tập I - Nguyễn Văn Khoa*).

Mẫu mực văn học cổ đại Hi Lạp và chủ nghĩa nhân văn Hi Lạp đã làm kinh ngạc bàng hoàng Tây Âu và đã góp phần thúc đẩy một phong trào văn hoá mệnh danh là Phục Hưng kéo dài gần ba thế kỉ, tiếp tục ảnh hưởng sâu đậm đến các thế kỉ sau nữa.

Nền văn hóa và văn học cổ Hi Lạp giữ vị trí đặc biệt lớn lao và sâu sắc trong lịch sử phát triển nền văn minh tinh thần Tây Âu. Nó mở đường bằng triết học, thần thoại, sử thi, kịch, thơ, văn hùng biện, sử học, kiến trúc, điêu khắc, âm nhạc, hội họa và gây ảnh hưởng bao trùm xuyên suốt lịch sử nghệ thuật Tây Âu qua trung đại tới hiện đại.

Karl Marx nhận xét: “Không có cơ sở văn minh Hi Lạp cổ đại và đế quốc La Mã thì không có châu Âu hiện đại”.

Hi Lạp được coi là một trong những chiếc nôi của văn minh nhân loại. Đó là nền văn minh đảo Cret - Misen chấm dứt thời tiền sử chuyển sang thời đại văn minh của nhân loại.

Đảo Crete hòn đảo lớn nhất Hi Lạp có nền văn minh rực rỡ từ khoảng năm 2500 đến 1700 tr. C.N. Nền văn minh này tỏa rộng ảnh hưởng tới tận thành bang Misen nơi có văn minh từ năm 2000 - 1100 tr. C.N. Hai nền văn minh này chung đúc lại thành văn minh cổ đại Hi Lạp, kể từ năm 1000 Tr.C.N về sau phát triển rực rỡ huy hoàng chưa từng thấy .

Đó là thời kì chế độ chiếm hữu nô lệ - quân chủ chuyên chế theo kiểu Trung cận đông - Ai Cập (vua chúa, tầng lớp quý tộc quân sự nhiều đặc quyền đặc lợi và giới cầm đầu các công xã làng mạc)

Người Dorien di cư vào bán đảo Hi Lạp, tàn phá văn hóa của người Akayen. Sau đó nền văn minh Misen tỏa rộng nơi đây đã nảy sinh các thiên tài Homer, Thales, Heracles ... Công cụ lao động bằng sắt, sản xuất , thương mại phát triển mạnh quanh vùng biển Egiê . Chế độ tư hữu phát triển, phân hóa xã hội thành 5 giai cấp, chênh lệch giàu nghèo ngày càng lớn .

Giai cấp nô lệ chiếm đa số dân chúng, dần dần sự phản kháng gia tăng. Cuộc sống của họ phụ thuộc tuyệt đối vào giới chủ nô. Họ bị mua bán, ngược đãi tùy ý bọn chủ. Nền dân chủ Athens chỉ dành dân chủ cho công dân tự do .

Những cuộc nội chiến, xen kẽ những cuộc chiến tranh vệ quốc chống quân Ba Tư xâm lược. Vua nước Macedoani (sau thuộc Nam Tư, nay lại tách ra thành Macedonia) là Alexandrer Đại đế xâm chiếm được Hi Lạp, mở rộng bờ cõi tới Ai Cập, tạo ra đế quốc Hi Lạp, chấm dứt thời kì cổ đại .

Đặc điểm tích cực của xã hội Hi Lạp :

Phong trào dân chủ tự do được xác lập từ rất sớm cùng với sự ra đời các thành bang.

Những cuộc đấu tranh chống xâm lược bảo vệ thể chế dân chủ Athens .

Ý thức tự cường dân tộc từ khi dựng nước và giữ nước của người Hi Lạp .

Trong bối cảnh đó nảy sinh một nền nghệ thuật lớn lao, trước hết để nhận thấy nhất là thành tựu kiến trúc và điêu khắc tuyệt vời .

Triết học cổ đại chứng tỏ con người Hi Lạp sớm suy tư về thế giới và nguồn gốc vạn vật một cách sâu sắc.

Thiên văn, địa lí, toán học, y dược, sử học và sinh học cũng phát triển .

Đặc biệt, mỹ học ra đời góp phần đúc kết và định hướng văn- nghệ phát triển, đẩy văn học nghệ thuật đạt tới đỉnh cao của nó

Ba thời kì văn học cổ Hi Lạp:

Từ khi có bút tích văn học đến khi Hi Lạp trở thành chư hầu, rồi nhập vào địa phận của La Mã, văn học Hi Lạp chia ra 3 thời kì lớn.

1.*Thời kì thứ nhất* (thời thượng cổ), bắt đầu từ khi có những bút tích văn học đầu tiên đến thế kỷ V trước công nguyên .

2.*Thời kì cổ điển* (còn gọi Atich) từ chiến tranh Ba Tư- Hi Lạp đến thế kỷ II tr. CN .

3.*Thời kì chủ nghĩa Helen* (hoặc Alexandre) từ thế kỷ III đến thế kỷ I tr.CN.

Trước khi có văn học viết, trên đất nước «con cháu các vị thần» này đã có một nền văn chương thần thoại phong phú vào bậc nhất thế giới. Từ những chất liệu thần thoại đẹp đẽ giàu giá trị nhân văn, triết lý này, những ca sĩ dân gian đã sáng tác những bài ca bất tử về các vị thần, các anh hùng thành bang. . . Những bài ca ấy lại được Homer kế thừa để sáng tạo nên hai thiên anh hùng ca (sử thi) vĩ đại *Illiade* và *Odysee*.

Sau Homer, nhiều nhà thơ sáng tác về các truyền thuyết thành Troie và thành Thebes, thơ giáo huấn của Hesiodé... nhưng ít có giá trị. Đặc biệt, Hesiodé dùng thơ ca ngợi con người lao động, những công việc đồng áng bình dị, nhọc nhằn và ý nghĩa cao quý duy trì cuộc sống của con người. Tác phẩm *Công việc và tháng ngày* là tập giáo huấn con người tình yêu lao động, tôn trọng công lý và truyền đạt kinh nghiệm làm ruộng chăn nuôi, đi biển. . .

Thơ trữ tình cũng phát triển với những tên tuổi Tiecte, Minermer, Ximonite, Pindare, Sapho ... Đó là những sáng tác thô sơ đầu tiên về tình yêu của con người.

Pindare 20 tuổi đã nổi tiếng thơ, ngày nay còn bốn tập đoàn ca, ca ngợi những dũng sĩ chiến thắng đại hội điền kinh ở đấu trường Olympiade, Denph, Isme, Memee. Thơ ông bày tỏ một tâm hồn cao thượng, niềm tự hào và ý chí thống nhất đất nước.

Sapho là nữ thi sĩ duy nhất mừng danh vào khoảng cuối thế kỷ VII tr.CN. Người ta gọi bà là «hiện tượng kì diệu» của thi ca và «nữ thần thơ số 10». Tình yêu là chủ đề chính của thơ bà:

*Với tôi, chàng sánh tựa thần linh
 Người ngồi bên em đấy,
 người tận hưởng giọng nói em êm ái
 và những niềm vui.
 Tiếng cười ai làm tan nát tim tôi,
 Và khiến môi tôi run rẩy.
 Vừa thoạt nhìn thấy mặt em
 Tôi tắt nghẹn lời
 lưỡi tôi khô trong miệng
 Một ngọn lửa âm thầm đốt dưới làn da
 Tai đâu còn nghe được nữa
 mắt tôi giờ đã mù loà
 Mình ướt đẫm mồ hôi
 Tôi run lên lấy bậy
 Và xanh hơn màu cỏ lá
 Tôi nghĩ rằng tôi sẽ từ giã cõi đời “*

Bi kịch ra đời là do sự kết hợp sử thi và thơ trữ tình, trực tiếp bắt nguồn từ lễ tế thần rượu nho Dionisote. Theo cuốn *Poetic* (thi pháp) của Aristote thì nhà viết kịch đầu tiên đưa ban

đồng ca đi lưu diễn là Thespis với vở “Milet thất thủ”. Ba nhà soạn kịch tiêu biểu cho ba giai đoạn là Eschille, Sophocle và Euripide.

Hài kịch cũng phát triển với cảm hứng nảy sinh từ thể chế dân chủ, tiêu biểu là nhà viết kịch Aristophan.

Truyện ngụ ngôn của Esop- tác giả 350 truyện ngắn ngụ ngôn đặc sắc. Nhờ tài sáng tác và kể chuyện, Esop vốn là một người nô lệ xấu xí đã được chủ nô giải phóng (lão chủ nô là triết gia Samien Latmonde). Ông lên đài danh vọng nhưng cuối cùng phải chọn cái chết bi thảm vì tài năng (bị bọn buôn thần bán thánh ở đền thờ Denph kết tội báng bổ thần linh phải chịu tử hình). Những truyện quen thuộc như: *Con cáo và chùm nho, Con ve và cái kiến, Con chuột và sư tử* » .

Sử học với các tên tuổi Herodot, Thucidide, Senophon .

Y học có thầy thuốc Hypocrat và 10 lời thề còn mãi đến hôm nay trong tất cả các trường y khoa trên thế giới.

Triết học là thành tựu rực rỡ từ thế kỉ VI tr. C.N với nhiều triết gia lớn theo hai phái duy tâm và duy vật: Thales de Milet, một trong 7 người hiền Hi Lạp, ông là nhà bác học, triết gia, nhà toán học. Ông viết: “thế giới là do vật chất tạo thành”, ông đã phá mê tín và thần thánh. Heraclite khẳng định tư tưởng biện chứng «người ta không thể tắm hai lần trên một dòng sông”. Empedocle và Democrite đề ra thuyết nguyên tố.

Socrate bị buộc tội vô thần phải uống thuốc độc chết trong nhà tù, ông từng nói câu nổi tiếng: "tôi biết rằng tôi không biết gì hết", "anh hãy tự biết lấy mình”. Thái độ hoài nghi tất cả chính là sự khẳng định trí tuệ con người .

Platon phát triển triết học duy tâm đến mức cao nhất, học trò của ông là Aristote đã thấu tóm và tổng kết toàn bộ triết học và khoa học Hi Lạp thời bấy giờ. Mặc dù là “kẻ đi lầm đường”, Aristote vẫn là bộ bách khoa toàn thư của thời cổ đại Hi Lạp. Sau ông là Epique với thuyết duy vật nguyên tử lượng chống lại toàn bộ tôn giáo và mọi mê tín. Marx và Engels coi ông là “người duy nhất thời cổ đại muốn đem lại ánh sáng cho trí tuệ con người”.

Năm 323 (tr C.N) cái chết bất ngờ của vua Alexandre Đại đế kéo theo sự sụp đổ của đế quốc Hi Lạp. Kế đó đế quốc La Mã lên ngôi bên kia bờ Địa Trung Hải làm lu mờ thiên tài Hi Lạp. Hi Lạp bị thôn tính trở thành một tỉnh của La Mã từ thế kỉ I tr. C.N

Đến thế kỉ VI, đế quốc La Mã cũng sụp đổ, một nước Hi Lạp thiên chúa giáo ra đời . Từ đây ở Hi Lạp, văn học nghệ thuật cũng như văn hóa nói chung trở nên thấp kém, không nổi tiếp và phát huy được truyền thống huy hoàng cổ đại nữa .

CHƯƠNG II THẦN THOẠI HI LẠP

Thần thoại Hi Lạp là một hệ thống các truyện kể phong phú đẹp đẽ xếp vào hàng những truyện hay nhất thế giới. Trước khi có chữ viết, người Hi Lạp đã sáng tác những câu chuyện kì diệu để gửi vào đó nhận thức về thế giới, kinh nghiệm sống và ước mơ và khát vọng.

Đó là quá trình chinh phục thiên nhiên kéo dài vô cùng chậm chạp vì trình độ lao động còn thấp, công cụ lao động thô sơ.

Trong truyện, người Hi Lạp lấy mình làm thước đo vũ trụ, dùng tưởng tượng để giải thích tự nhiên và chinh phục nó cho thỏa nguyện vọng của mình.

Tư tưởng của thần thoại (ý thức hệ) là “chủ nghĩa thần linh”. Mọi hiện tượng và vật thể đều được gán cho sức sống và sức mạnh thần bí.

Mặt khác, thần thoại vẫn đậm màu sắc hiện thực và duy vật thô sơ.

Thần thoại có tư duy cao về hình thức nghệ thuật và nội dung nhân văn, ý nghĩa triết lí.

I - PHÂN LOẠI: Có thể chia hệ thống thần thoại Hi Lạp ra ba nhóm :

Nhóm 1 : truyện về các gia hệ thần

Nhóm 2 : truyện về các thành bang và vua chúa

Nhóm 3 : truyện về các anh hùng, nghệ nhân, nghệ sĩ.

NHÓM 1 : TRUYỆN VỀ CÁC GIA HỆ THẦN

Phản ánh sự ra đời của các dòng họ thần thánh đầu tiên. Gồm các sự tích của 4 gia hệ thần

1. Gia hệ thần Chaos - sự mở đầu thế giới .
2. Gia hệ thần Uranos - vũ trụ
3. Gia hệ thần Cronos - bầu trời
4. Gia hệ thần Zeus (Jupiter) - chúa tể thần linh .

Thần Chaos là một khối hỗn mang và vực thẳm mênh mông , tối đen .

Thần đẻ ra thần Đất Mẹ (Gaea) có bộ ngực mênh mông , nơi sinh sống của vạn vật .

Thần Chaos còn sinh ra địa ngục, thần Nix - đêm tối mịt mù, thần Eros thần tình yêu - đứa con út của Chaos.

Nix lại đẻ ra thần khí Eter bất diệt và Hermer - thần ánh sáng .

Năm vị thần đó là nguyên lí sinh sôi nảy nở của vạn vật .

Thần Uranos

Thần đất Gaea lại kết hôn với bầu trời (Uranos), họ sinh được nhiều con khổng lồ , gồm ba nhóm

Nhóm *titan* : sáu nam thần khổng lồ và nhóm *titanid*: sáu nữ thần

Nhóm ba thần Ciclope khổng lồ có một mắt ở trán, hung bạo, khéo léo, làm thợ rèn .

Ba quỉ thần Hecatonchires có một trăm tay và năm chục cái đầu.

Các vị thần titan và titanid kết hôn với nhau sinh ra các thần tiên sông biển núi, trăng sao, gió, trật tự, pháp luật, trí tuệ. v.v .

Thần Cronos lật đổ thần Uranos:

Cronos là một titan, thấy mẹ Gaea bất mãn với bố là Uranos về cách đối xử phân biệt ba nhóm con cái nên tức giận rình chém chết Uranos trên giường ngủ.

Nữ thần Gaea còn có nhiều cuộc tình duyên khác sinh ra đủ loại quỷ thần rải khắp nơi .

Thần Zeus ra đời:

Sau khi giết Uranos giành quyền cai quản thế giới, Cronos vẫn chưa yên tâm, ông lo sợ sẽ có ngày một đứa con của mình sẽ cướp ngôi. Để trừ hậu họa, mỗi lần vợ sinh con, ông nuốt hết vào bụng. Vợ là nữ thần Rhea giận dữ lánh tới một hòn đảo, sinh đứa con trai út đặt tên là Zeus. Bà giao cậu bé cho các tiên nữ rừng núi tên Nymph nuôi Zeus bằng sữa dê thần. Các thần che chở Zeus suốt tới khi cậu trưởng thành.

Zeus lật đổ Uranos: Bà nội Gaea và mẹ - Rhea giao sứ mệnh cho Zeus trả thù cho các anh chị bị nuốt. Cuộc giao tranh Zeus và Uranos kéo dài gay go ác liệt. Zeus có vũ khí sấm sét lợi hại. Cuộc chiến kéo dài 10 năm giữa hai phe thần khổng lồ. Phe Zeus đánh bại hoàn toàn các thần titan Gigantos .

Zeus trừng phạt những người họ hàng theo cha. Bà nội Gaea lại tìm cách giải thoát họ . Zeus đưa nhiều vị thần đi đày ở những đảo xa.

Lực lượng của Zeus chiếm lấy đỉnh núi Olympe làm nơi ở của thần linh và cai quản vũ trụ

Nguồn gốc loài người:

Các vị thần lấy vàng nặn ra những người đầu tiên trên trái đất. Thiên nhiên có đủ thức ăn thường xuyên cho họ. Nhưng rồi trải qua thời gian dài, thức ăn cạn dần, cuộc sống khó khăn , loài người đầu tiên ngày càng hư hỏng, xấu xa, ngu dốt. Cuộc sống lại đầy hiểm họa do cả thiên nhiên và con người gây ra.

Vị phúc thần Promethe lấy trộm ngọn lửa thần của Trời đem cho loài người , lại dạy con người dùng lửa để chế tạo công cụ sản xuất và vũ khí hộ thân .

Zeus - chúa tể các vị thần đã trừng phạt titan Promethe, đây là bi kịch đầu tiên của loài người, sự tuẫn nạn đầu tiên cho quyền làm người .

Nạn hồng thủy

Loài người càng phát triển càng kiêu ngạo với Trời và thánh thần. Zeus ra lệnh thần Mưa Bão hoạt động liên tục để “rửa sạch” trái đất. Loài người diệt vong, may còn sót lại một cặp vợ chồng là con của titan Promethe. Nhờ phép thuật của cha, họ tiếp tục sinh sôi nảy nở duy trì loài người cư trú khắp vùng Hi Lạp.

Thế giới Olympe - 12 vị thần tối cao

Thiên đình là thế giới thần linh, trong đó có gia đình thần thánh gồm 12 vị tối cao .

- 1 . Zeus (còn gọi Jupiter) - thần Sấm sét, chúa tể thần linh
- 2 . Hera - vợ Zeus, cai quản hôn nhân, bảo vệ bà mẹ trẻ em

- 3 . Hadex - cai quản âm phủ
- 4 . Pozeidon (Neptune) - cai quản biển khơi.
- 5 . Demeter - nữ thần cai quản chăn nuôi và trồng trọt
- 6 . Herchia - nữ thần cai quản bếp lửa gia đình. Đoàn tụ gia đình
- 7 . Athena (Minerve) - nữ thần trí tuệ, công lí, chiến trận, nghề thủ công và nghệ thuật , con gái riêng của Zeus tự sinh từ bộ não. Độc thân suốt đời .
- 8 . Aphrodite (Venus) - nữ thần sắc đẹp và tình yêu, vợ của thần chiến tranh Arex
- 9 . Hephaistot : thần Lửa, Thợ Rèn chân thọt, tổ nghề thủ công đồ sắt. Con trai Zeus và Hera, chồng cũ của Venus.
- 10 .Apollon (Heliot) con của Zeus và nữ thần ánh sáng Leto. Thần mặt trời, xạ thủ, nghệ thuật, âm nhạc và chân lí.
- 11 . Artemis (Diane) - em gái Apollon, nữ xạ thủ có cây cung bạc, độc thân vĩnh viễn .
- 12 . Arex (Mars) - thần Chiến tranh, con của Zeus, chồng sau của Venus .

Con cháu các vị thần

Các thần có nhiều mối tình vụng trộm với thần và với cả người trần , sinh ra nhiều con cháu. Tiêu biểu là thần Zeus có nhiều cuộc tình do quyền uy và sức mạnh , đặc biệt sinh con với phụ nữ Hi Lạp sinh ra “bán thần”.

Dionisote (còn gọi Bacchus), là con của Zeus với một người phụ nữ, chế tạo ra Rượu nho. Sau khi chết, dân chúng ghi ơn lập đền thờ. Zeus cho về thế giới thần linh bất tử. Các vị thần khác cũng chẳng kém chúa tể thần linh, họ có nhiều đứa con “bí mật ».

Hầu hết con cháu các thần linh đều trở thành dũng sĩ lập nhiều chiến công , thành tích xây dựng thành bang, tiêu diệt quỷ dữ, làm vua chúa các vùng (khoảng 100 thành bang trên đất Hi Lạp cổ)

Con cháu thần thánh còn là những nghệ sĩ, nghệ nhân và những người thợ giỏi nhất.

Có nhiều câu chuyện kể về các dũng sĩ, nghệ sĩ đó .

Chẳng hạn những chuyện về dũng sĩ Perce anh hùng diệt quỷ dữ cứu người, dũng sĩ Heracles (còn gọi Hercullès) lập nên 12 kì công, tham dự cuộc chiến tranh thành Troie, anh hùng Thesee xây dựng đô thành Athens (mang tên của nữ thần Athena) . . .

NHÓM 2: SỰ TÍCH CÁC THÀNH BANG

Truyện sự tích Châu Âu và một số thành bang: vua Agienor thành Sidon, con trai của thần Pozeidon và tiên nữ Okenaid xứ Libie sinh ra. Vua Agienor sinh bốn con trai là Cadmos, Phenicie, Kilice và Phinee và một gái tên là Europe. Nàng xinh đẹp như ánh sáng. Một đêm nằm mơ thấy hai mảnh đất khổng lồ cách nhau một quãng biển rộng, một mảnh gọi là Asie, còn mảnh kia chưa biết gọi là gì. Hai mảnh đất hoá thành hai người phụ nữ tranh nhau dữ dội giành bắt lấy nàng Europe. Cuối cùng người phụ nữ tên Asie đành thua cuộc. Người kia nuôi dưỡng chăm sóc Europe đến khi trưởng thành... Tỉnh giấc mơ cô kể lại với vua cha. Điềm chẳng lành ? Một ngày kia thần Zeus quyến rũ nàng, thần hoá làm một con bò mộng lông vàng óng, đôi sừng cong như vàng trắng, vàng trán toả ánh sáng bạc lấp

lánh. Con bò đến gần nàng Europe, dụi đầu vào cánh tay, thè lưỡi liếm bàn tay nàng, quì xuống bên nàng. Hơi thở của nó cũng tỏa hương thơm ngát. Nàng vuốt ve nó rồi ngồi lên lưng. Bất chợt nó vùng chạy, lao xuống nước biển, nàng gào thét kêu cứu. Con bò bơi trên biển như cá. Những nàng tiên nữ biển cả Nereid lội hai bên rẽ nước hộ tống, Europe vẫn khô ráo khi con bò cập bờ một hòn đảo đồ thành tên là Cret. Thần Zeus hiện nguyên hình uy nghiêm đẹp đẽ, tỏ tình với nàng. Sau đó Europe sinh hạ ba người con trai là: Minos, Radamante và Sarpedon. Những người dân xứ đảo này lấy tên nàng đặt tên cho toàn bộ vùng đất phía Tây là Europe nghĩa là châu Âu.

Vua Agenor từ khi nàng Europe mất tích liền sai bốn con trai là Cadmos, Phenicie, Kilice và Phinee và tuyên bố nếu không tìm thấy em gái thì chớ quay về. Vượt bao gian khổ không tìm thấy em gái Europe, mỗi người đi mỗi ngả và khai phá, xây dựng quê hương mới. Đó là những đô thành rải rác ở châu Âu và Hi Lạp mà họ trở thành các vị vua (các thành bang Phenixi, Kiliki, Xanmidessos và Cadmee tức là Thebes nổi tiếng Hi Lạp).

Hầu như cả trăm thành bang ở Hi Lạp đều được kể đến trong những cuộc xây dựng của những người anh hùng thần thoại Hi Lạp.

NHÓM 3: SỰ TÍCH CÁC ANH HÙNG, NGHỆ NHÂN, NGHỆ SĨ BÁN THẦN

Người dân Hi Lạp tin rằng những người có tài năng xuất chúng, phẩm chất tuyệt vời huyền bí, chắc hẳn phải mang dòng máu thần linh. Ngôn ngữ thi ca và trí tưởng tượng phong phú với một lối tư duy đặc sắc Hi Lạp đã sáng tạo cả một hệ thống thần thoại hùng vĩ với khoảng 3000 nhân vật thần linh và bán thần, người trần. Các nhân vật đầy những ước mơ, khát vọng, đau khổ, vui sướng, hạnh phúc và sụp đổ. . . như con người Hi Lạp vậy.

Thần thoại Hi Lạp là sự khởi đầu rực rỡ, trở thành nguồn nuôi dưỡng toàn bộ văn học nghệ thuật Hi Lạp về sau, lại được lan tỏa khắp châu Âu mở ra thời đại Phục Hưng Tây Âu.

Dưới đây giới thiệu một số truyện thần thoại tiêu biểu :

SỰ TÍCH THẦN APOLLON

(Heliot)

Apollon sinh đôi cùng nữ thần Artemis, con của Zeus và Leto sau cuộc tình vụng trộm của họ. Apollon là vị thần đa năng có sứ mệnh bảo vệ chân lí, truyền bá âm nhạc và thơ ca

Chiến công đầu tiên của anh là diệt trừ con mãng xà Piton để bảo vệ người mẹ Leto. Nguyên nhân là Hera ghen tức, sai con mãng xà truy đuổi nữ thần Leto - người tình của Zeus. Con mãng xà được thể phá hoại đời sống dân lành. Apollon bay tới vùng Denph, tìm đến cửa hang con quái vật. Cuộc giao tranh diễn ra dữ dội, ác liệt. Cuối cùng thần Apollon đã dùng cây cung bằng đá hạ thủ con quái vật, rồi chôn nó dưới đất sâu, dựng một ngôi đền đề lên, đặt tên ngôi đền thờ thần linh là Denph. Thần còn ra lệnh tổ chức một lễ hội thể thao cứ 4 năm một lần để ghi nhớ chiến công oanh liệt của mình. Lễ hội đó gọi là *Olympiad* (cuộc đấu: *ade*, ở chân núi *Olympe*). Những cô trinh nữ được chọn làm cô đồng trông coi đền thờ, được coi là sứ giả giao tiếp với thần Apollon. Họ chuyển lời cầu khẩn của dân chúng lên vị thần và chuyển lời phán truyền, sấm ngôn của thần Apollon đến dân chúng

Ngôi đền Denph trở thành một trung tâm tôn giáo lớn của thế giới Hi Lạp. Người ta thường kéo về đây để cầu xin thần thánh, không chỉ phúc lợi, mà còn mong lời chỉ dẫn hoặc tiên tri (Apollon là thần chân lí). (Cuối thế kỉ 19 đầu 20, ở nơi hoang tàn đổ nát của đền Denph, các nhà khảo cổ đã tìm thấy nhiều di vật quý giúp cho việc xây dựng lại đền Denph)

Apollon còn là vị thần đa tình, có nhiều mối tình đẹp để nên thơ. Có lần chàng yêu nữ thần Daphnee xinh đẹp con gái thần sông. Chàng đến gần, nữ thần hoảng sợ bỏ chạy. Chàng đuổi theo cất tiếng gọi tha thiết. Nàng vẫn chạy. Gặp con sông lớn, nàng cầu xin cha là thần sông, rồi hóa ra một cây mọc bên bờ nước. Mái tóc đẹp để của nàng biến thành những cành là cây, ngón chân biến thành rễ cây. Khi Apollon chạy tới thì nàng đã hóa thân hoàn toàn. Chàng ngẩn ngơ thương tiếc, vuốt ve cành lá với nỗi ân hận xót thương. Chàng tuyên bố giải thưởng thi đấu Olympiad là: ai chiến thắng sẽ được đội trên đầu một vòng lá cây Daphne (vòng nguyệt quế, tên Lamã là Olive).

Còn nhiều câu chuyện về thần Apollon với nhiều chiến công và cả những sai lầm gây không ít rắc rối cho mọi người. Ở Hi Lạp đã hình thành một “tôn giáo Apollon”.

APHRODITE - NỮ THẦN SẮC ĐẸP VÀ TÌNH YÊU

(tên La mã: Venus)

Người phương Đông thường gọi là thần Vệ Nữ. Thiên văn học gọi là sao Kim / sao Vệ nữ. Venus ra đời trong đám bọt biển. Nàng có thân hình dáng điệu cử chỉ đẹp của trời đất thiên nhiên phối hợp kết tinh kì diệu. Nàng được cả thế giới thần thánh và loài người khâm phục yêu mến, bởi ai cũng muốn có tình yêu (ngoại trừ một số nhân vật thích sống độc thân). Quyền lực của nàng là chiếc dây lưng kì diệu có khả năng gây tình yêu say đắm cho những người yêu nhau. Nữ thần Venus đã từng cho chàng Parish hoàng tử thành Troie mượn dây lưng đi quyến rũ Helen - hoàng hậu thành Athens, gây ra cuộc chiến tranh thành Troie nổi tiếng trong thần thoại Hi Lạp.

Venus có nhiều cuộc tình duyên với thần thánh và cả người trần. Người chồng đầu tiên là Hephaistot- con thần Zeus- là thần Lửa kiêm thần thợ rèn của thế giới thần linh. Nàng không chung thủy với chồng, lại dan díu với thần chiến tranh Arex. Có lần bị chồng bắt gặp vợ đang dan díu, một cuộc xung đột xảy ra, chồng bị thương nên chân thọt. Bỏ nhau, nàng trở thành vợ của Arex, sinh được 5 con - 1 gái và 4 trai. Ngoài ra Venus còn yêu một người trần và thần Rượu nho Dionisote. Có những phong tục phát sinh từ nhân vật Venus. Chẳng hạn phong tục đám cưới: cô dâu dâng cúng nữ thần Venus một chiếc thắt lưng do chính tay mình dệt để cầu xin sức mạnh tình yêu. Lại có vùng, trong buổi tế lễ lớn ở đền thờ Venus, một số thiếu nữ xinh đẹp được chọn hiến thân cho những người đàn ông để chứng tỏ quyền lực của nữ thần, hoặc chứng tỏ các cô thiếu nữ có quyền sử dụng trình tiết của mình. Những người đàn ông vào “hành lễ” phải nộp một khoản tiền vào quỹ của đền thờ. Engels nhận xét về tập tục đó: “là hình thức mãi dâm đầu tiên trong lịch sử loài người”.

Tóm lại, nữ thần Venus tạo ra bao nhiêu hạnh phúc cho con người và cũng gây không ít khổ đau cho họ.

Nữ thần Venus còn có một vai trò khá lớn lao đối với nghệ thuật. Câu chuyện dưới đây về nhân vật Pigmalion nêu lên mối quan hệ đặc biệt của nghệ thuật và đời sống:

Trên vương quốc đảo Sip có nhà vua trẻ và cũng là họa sĩ điêu khắc tài ba- chàng Pigmalion. Không hiểu vì sao chàng luôn luôn có mối ác cảm với phụ nữ. Chàng quyết

tâm sống độc thân để sáng tạo nghệ thuật. Miệt mài sáng tác, chàng nghĩ sẽ sống với tình yêu nghệ thuật là hạnh phúc nhất. Tình yêu của chàng cũng say đắm, mộng mơ, nhớ nhung, cao thượng và rung cảm đẹp đẽ. Chàng tạc nên một bức tượng thiếu nữ xinh đẹp bằng ngà voi trắng muốt. Làm việc quên ăn quên ngủ, chàng say mê tác phẩm của mình, chàng sung sướng ngắm nhìn không chán con người lộng lẫy như bước ra từ chiếc ngà voi khổng lồ. Bức tượng sống với chàng như con người thật. Chàng đeo lên bộ ngực trần bức tượng một chuỗi ngọc quý, chàng may chiếc ào lụa mỏng cho bức tượng, lại đội cho “nàng” một vòng nguyệt quế. Ngày đêm, Pigmalion trò chuyện cùng nàng trong một tình yêu hoang tưởng.

Nhưng tác phẩm vẫn là tác phẩm, còn cuộc đời vẫn là cuộc đời. Chàng nghệ sĩ đặt bàn tay nóng ấm của mình lên pho tượng và cảm thấy rõ sự lạnh lẽo khô cứng của nó khiến chàng tỉnh mộng. Pigmalion gục xuống thất vọng bên pho tượng. Nữ thần Venus vẫn hằng theo dõi cuộc đời chàng nghệ sĩ, đã từng giận dữ thù ghét chàng, nay nữ thần tin rằng chàng sẽ phải tỉnh ngộ. Và một ngày nọ, chàng sửa sửa lễ vật dâng đền thờ Venus, thì thềm cầu nguyện. Ngọn lửa trên điện thờ bùng cháy ba lần, dấu hiệu chấp nhận của nữ thần Venus. Pigmalion trở về nhà. Chàng đẩy cửa, một người thiếu nữ đứng nhìn chàng đắm đắm, đẹp tươi sinh động bội phần. Chàng tiến tới, đặt tay lên vai nàng, một cảm giác ấm áp truyền nhanh qua người chàng... Thiếu nữ mỉm cười, rời khỏi bệ tượng, ngả lên vai chàng. Chàng họa sĩ bèn đặt tên khai sinh cho nàng là Galatea. Họ sống thật hạnh phúc, sinh một đứa con trai, đặt tên là Paphos lớn lên thay cha làm vua (Paphos: tiếng Hi Lạp nghĩa là cảm hứng, nhiệt tình, xúc động - chuyển tiếng Pháp là Pathétique, chuyển tiếng Anh là *Sympathetic - cảm động, thống thiết, cảm thông*). *Pigmalion cho xây dựng một đô thành* trên đảo Sip và lấy tên mình đặt cho đô thành ấy. Vua còn cho xây một ngôi đền nguy nga để dâng lên nữ thần Venus- Aphrodite. Nữ thần Venus từ đó có thêm biệt danh: Paphos. Trong sinh hoạt văn học nghệ thuật thế giới, người ta nói đến “thói Pigmalion” để ám chỉ những nghệ sĩ quá say mê sùng bái tán thưởng công trình nghệ thuật của chính mình mà mất cả tinh táo.

Hiện nay trên thế giới có nhiều bức tượng Venus, nổi tiếng hơn cả là “Venus de Milot” của họa sĩ Ý Leonardo Da Vinci thời Phục hưng. Bức tượng này bị cụt hai cánh tay (bị gãy trong một lần di chuyển) nhưng ngày nay vẫn giữ nguyên hiện trạng, không ai sửa chữa bổ sung đôi cánh tay nữa.

THẦN RƯỢU NHO DIONISOTE

(Bacchus)

Là con của thần Zeus với một người phụ nữ Hi Lạp tên là Semele, cậu bé Dionisote sống với mẹ như một đứa con rơi, con hoang. Cuộc tình của mẹ chàng thật là bi thảm. Zeus lần tránh Hera, hóa thành chàng trai đến gặp nàng Semele, tỏ tình và khoe khoang. Ông ta hứa sẽ làm bất cứ điều gì nàng muốn. Nữ thần Hera nghe biết hết, liền tìm cách phá hai người. Bà xúi giục Semele nghi ngờ Zeus không phải là vị thần tối cao mà chỉ là kẻ chăn cừu bình thường. Rồi Semele khăng khăng đòi Zeus hiện nguyên hình để chứng minh nguồn gốc. Zeus ra sức chối từ, ngăn cản nàng. Nước mắt và sự cương quyết của người phụ nữ đã thắng. Zeus buộc lòng phải hiện nguyên hình. Một tiếng sét nổ xé tai, rung chuyển trời đất. Thành Thebes bốc cháy. Zeus nhanh tay cứu kịp đứa bé con trong bụng người tình. Đứa bé thiếu ba tháng. Zeus rạch đùi đặt đứa bé vào, nuôi tiếp. Từ đùi cha, cậu bé Dionisote được sinh ra đời lần thứ hai. Zeus đem con đi gởi các tiên nữ Nymphe trong thung lũng nuôi giúp. Hera còn tiếp tục theo dõi đánh ghen khiến cậu bé phải chịu bao khổ

cực, trôi dạt từ xứ này qua xứ khác. Có khi thần Zeus phải biến cậu thành con dê để che mắt Hera.

Lớn lên, Dionisote đi lang thang khắp nơi, dạy dân trồng cây nho, ép rượu. Rượu nho mang lại sự vui tươi, hoan lạc có khi tới độ cuồng nhiệt. Có những ma quỷ lợi dụng uống nhiều, say sưa, càn quấy. Nhiều người căm thù rượu nho và kẻ sinh ra thứ nước ma quái đó (có chuyện hiểu lầm gây tai hại cho cha con Icare mục tử - xem phần bi kịch ở sau). Có lần, nhà vua cho quân lính bao vây đoàn tùy tùng và tấn công. Dionisote chạy thoát. Thần Zeus can thiệp, trừng phạt nhà vua. Nhưng Dionisote còn phải chịu nhiều khổ cực oan trái nữa mới được cha Zeus cho về thế giới thần linh Olympe làm vị thần bất tử. Dân chúng Hi Lạp học được nghề trồng nho và nấu rượu nho, trở nên khá giả. Họ biết ơn vị thần Dionisote, lập đền thờ chàng (Về sau, trong nghi lễ tế thần có con dê - một hóa thân của Dionisote - người ta đã sáng tạo ra thể bi kịch - một đỉnh cao của thơ (Bi kịch: Tragos - con dê, tiếng Anh: Tragedy) .

CUỘC ĐỜI ANH HÙNG HERACLES

(Hercules)

Trước hết hãy kể về người anh hùng Perce lừng lẫy, ông tổ bốn đời của dũng sĩ Heracles .

Vua Acrisios hiềm hoi chỉ sinh được một con gái tên Danae. Cô bé lớn lên ngày càng xinh đẹp. Vua thường mong có con trai nối dõi, đến cầu xin thần Apollon ở đền thờ Denph . Thần phán truyền: vua sẽ không có con trai. Nhưng cô Danae sẽ sinh con trai, và đứa cháu ngoại sẽ giết ông cướp ngôi vua. Vua hoảng sợ, tìm cách ngăn chặn hậu họa. Không nỡ giết hại con gái, ông cho xây căn hầm sâu trong lòng đất, đưa Danae xuống nhốt trong căn buồng bốn vách tường đồng vững chắc nhằm ngăn cách nàng với những kẻ đàn ông ... Trải bao tháng ngày sống dưới hầm sâu, Danae tội nghiệp chỉ ngắm nhìn bầu trời qua một ô cửa nhỏ. Thần tối cao Zeus đã nhìn thấy nàng công chúa xinh đẹp đáng thương. Zeus hóa làm một cơn mưa, chui lọt xuống hầm sâu và ăn ở với Danae. Nàng thụ thai, sinh một con trai .

Ông vua chưa nản chí, ông đóng một chiếc thùng gỗ, bỏ hai mẹ con Danae vào rồi đẩy thùng trôi ra biển khơi. Thùng gỗ trôi dạt vào một hòn đảo và một ngư dân đã cứu họ thoát chết. Lớn lên, cậu bé Perce làm nghề chài lưới. Chàng lập nhiều chiến công tiêu trừ quỷ dữ với sự trợ giúp của thần Zeus và các vị thần linh. Perce đi trừng phạt thần Atlas, biến anh ta thành quả núi đá đứng vác bầu trời trên một bên vai. Rồi một ngày kia, hai mẹ con tìm đường trở về quê hương. Trên đường về, họ ghé thăm vương quốc Larisa. Ông vua Acrisios nghe tin con gái và cháu ngoại đang trên đường về quê thì hoảng sợ, đi sang lánh mặt ở vương quốc Larisa. Ở xứ này đang diễn ra một cuộc thi đấu thể thao. Perce bước vào tham dự môn ném đĩa. Chiếc đĩa sắt nặng bay đi quá mạnh, rơi vào đám khán giả, trúng ngay đầu ông ngoại- vua Acrisios đang đứng xem khiến ông chết tại chỗ. Lời tiên tri Apollon ngày xưa đã ứng nghiệm. Chàng dũng sĩ Perce quá đau xót vì sự rủi ro, làm đám tang trọng thể cho người ông xấu số ở quê nhà. Chàng trao đổi vương quốc của ông ngoại lấy một vương quốc khác rồi lên ngôi vua ở đó.

Vua Perce lập gia đình, sinh con trai tên Electrion. Vua Electrion lại sinh được chín trai một gái. Con gái đặt tên là Ankmen, về sau gả cho hoàng tử nước láng giềng là Amphitryon .

Hoàng tử Amphitryon thường đi chiến trận vắng nhà. Thần Zeus chú ý, liền hóa thành hoàng tử “Amphitryon“ về gặp Ankmen. Hai người ân ái ba ngày đêm liên tục, thần Zeus ra lệnh cho thần Mặt trời Apollon không được mọc suốt ba ngày ấy. Thần Zeus vừa đi khỏi thì chồng nàng trở về. Ankmen hiểu rằng nàng đã nhảm lẫn không thể sửa chữa. Nàng Ankmen có tai, sinh đôi hai đứa con trai- một của chồng, một của thần Zeus. Thần Zeus ẵm đứa con của mình về, lừa lúc nữ thần Hera ngủ say, cho thằng bé bú trộm sữa thần bắt tử của Hera. Hera đang ngủ chợt thấy độn, tỉnh dậy, hắt đứa bé ra. Nó đã bú gần no, rời miệng khỏi vú. Một dòng sữa trắng lớn vọt ngang trời thành dải sao rộng lớn, gọi là Milky Galaxy (chòm sao sữa), phương Đông gọi là sông Ngân Hà. Thần Zeus ẵm bé bỏ chạy, trả cho mẹ nó, rồi đặt tên nó là Heracles (vinh quang của Hera). Nữ thần Hera vẫn ghen tức, tìm mọi cách truy đuổi giết thằng bé Heracles. Bà ta cho hai con rắn độc chui vào buồng ngủ của hai bé trong cung điện của Ankmen. Chú bé Heracles 10 tháng tuổi ngồi trong nôi hai tay bóp chết hai con rắn.

Lớn lên, Heracles đi chăn gia súc, luyện tập võ nghệ. Có lần, chàng lập công lớn diệt trừ một con quái vật khủng khiếp, được nhà vua xú nọ gả cho tất cả 50 công chúa để thưởng công (cũng là cách chọn và nhân giống anh hùng Heracles). Chàng phải tiến hành 50 lễ cưới liên tục trong 50 ngày, con cái của Heracles về sau đông đúc không kể xiết. Heracles tiếp tục chiến đấu lập công, lại được vua thành Thebes gả công chúa Mega. Cuộc sống lứa đôi này mới thực sự hạnh phúc, sinh được 8 đứa con. Nhưng nữ thần Hera vẫn đeo đuổi trả thù, dùng phép thuật làm cho chàng phát điên giết hết 8 đứa con của mình và mẹ chúng là Megara , và nhiều đứa bé khác. Hera yêu cầu thần Zeus trừng phạt Heracles vì tội giết người. Buộc lòng thần Zeus phải thi hành công lí, bắt Heracles đi làm đầy tớ cho nhà vua Euriste ở nơi quê cha đất tổ trong 12 năm và hứa sau khi hết hạn sẽ cho về núi Olympe - thế giới của thần linh.

Trở về quê nhà, thành bang Miken, chàng phải làm nô lệ cho tên vua hèn nhất ốm yếu . Hấn lợi dụng Heracles có sức khỏe và võ nghệ, liên tiếp sai anh đi làm những công việc nguy hiểm, ác liệt và vất vả. Heracles lên đường 12 lần lập công trong 12 năm. Đó là 12 chiến công lừng lẫy:

- 1 - Giết con sư tử khổng lồ ở Nemea
- 2 - Giết con măng xà Hydrer
- 3 - Bắt sống con lợn rừng hung dữ ở Erymanthe
- 4 - Bắt sống con hươu cái Cerynie
- 5 - Tiêu diệt đàn ác quỷ ở hồ Stympale
- 6 - Quét dọn sạch chuồng bò hàng nghìn con ba mươi năm chưa dọn ở Aujat. (Châu Âu có thành ngữ “dọn sạch chuồng bò Aujat” (ngụ ý một tình trạng trì trệ, hỗn độn cần được thanh toán, xóa bỏ) .
- 7 - Bắt con bò mộng ở đảo Crete .
- 8 - Đoạt bầy ngựa cái của Diomedede
- 9 - Đoạt chiếc thắt lưng của Hipplite - nữ hoàng cai quản xứ Amazon
- 10 -Đoạt đàn bò của Geryon
- 11 -Bắt sống chó ngao Cerbere
- 12 -Đoạt những quả táo vàng của chị em Hesperides xứ Aicập. Nhờ thần Atlas, bị thần lừa và nhanh trí lừa trả miếng.

Sau mười hai chiến công, dũng sĩ Heracles cưới công chúa Dedanar. Vô tình phạm tội giết người, chàng lại bị đày đi làm nô lệ cho nữ hoàng Omphale ở xứ Libi ba năm. Heracles lại tham gia cuộc chiến thành Troie 10 năm. Chàng yêu một thiếu nữ khác, vợ chàng-Dedanar ghen tuông, mắc lừa con nhân mã, vô tình hại chồng bằng tấm áo thấm máu con nhân mã mà nàng tưởng nhầm là chiếc áo bảo vệ lòng chung thủy. Heracles trúng thuốc độc, chàng đau đớn không chịu nổi nên đành tự thiêu. Zeus tối cao đón chàng về đỉnh núi Olympe trở thành vị thần bất tử .

NỮ THẦN ATHENA THI ĐẤU VỚI CÔ THỢ DỆT ARAKNEE

Có một cô thợ dệt giỏi ở thành Athens, sau khi giành chiến thắng vượt qua nhiều thợ khác trong một cuộc thi tài, cô kiêu hãnh tuyên bố “ngay cả nữ thần Athena cũng không thể hơn ta được!”. Athena chính là vị thần sáng tạo ra nghề dệt. Athena nghe thấu nhân gian, tức giận cô thợ dệt Araknee, liền giả làm một bà cụ già tìm gặp Araknee và yêu cầu cô nhắc lại lời thách thức nữ thần. Khi nghe cô thợ giỏi nhắc lại lời thách thức, nữ thần Athena nhận lời thách đấu. Cuộc thi dệt diễn ra trước sự chứng kiến của dân chúng. Cuộc thi khá sôi nổi, và cuối cùng, nữ thần Athena chiến thắng. Để trừng phạt kẻ thua cuộc kiêu ngạo không biết kính trọng thần linh, Athena hóa phép biến cô thợ Araknee thành con nhện, suốt đời dệt mãi những tấm lưới. Sự tích con nhện Hi Lạp là như thế.

TRUYỆN TÌNH CỦA DANH CA ORPHEE

Thần sông Oagre là vua xứ Thras, ngài cưới Mude Caliop vốn là tiên nữ cai quản sử thi làm vợ. Họ sinh được con trai đặt tên là Orphee. Cậu bé bộc lộ sớm năng khiếu nghệ thuật, say mê đàn ca. Thần Apollon ban cho cậu một cây đàn liere 7 dây và nguồn cảm hứng vô tận, trái tim nhạy cảm dễ xúc động. Giọng hát của cậu cao vút trong trẻo âm cúng lạ thường, hễ cất tiếng là thành lời ca ứng tác. Đặt tay vào đàn thì giai điệu vang lên, chàng hát theo hoà hợp du dương êm ái. Chàng lại tặng thêm hai dây cho cây lia thành 9 dây. Vào rừng dạo chơi và hát, cây cối núi đá con suối lắng nghe, không con thú nào xâm phạm chàng, gọi nhau quây quần theo chàng. . . tất cả đều hiền lành, nhảy múa reo quanh chàng . Cây đàn theo cuộc viễn chinh sang xứ Consite phương Đông đoạt bộ lông cừu vàng. Về quê, chàng cưới một tiên nữ rừng Nymph tên là Euridic. Cuộc tình thật hạnh phúc tuyệt vời. Nhưng một tai hoạ xảy ra :nàng cùng bạn nymph vào rừng hái hoa đẹp phải con rắn độc, nó mổ vào chân nàng. Nàng lịm dần, rồi tắt thở. Các bạn khóc vang rừng. Orphee chạy đến, chỉ còn quì bên xác vợ khóc mãi. Núi rừng ủ rũ buồn rầu trầm mặc. Đắp một ngôi mộ cho nàng, chàng về nhà sắp sửa hành lí để tìm xuống âm phủ . Vượt bao gian nan hiểm trở, vượt qua sông Stich biên giới giữa cõi trần và âm phủ, chàng gặp thần linh Hadex chúa tể âm phủ. Orphee bày tỏ nỗi tình đau khổ của mình và nàng Euridic, thần Hadex động lòng thương, thuận cho nàng theo chồng về cõi trần. Thần ra điều kiện: trên đường trở về Orphee đi trước, vợ đi sau, chàng không được quay lại nhìn vợ, nếu không thực hiện đúng thì nàng sẽ phải ở lại cõi âm. Hai người quay về trần thế. Đường xa, chàng lắng nghe không thấy tiếng nàng. Chàng lo lắng, chẳng biết nàng có theo kịp hay đã lạc đường, hay là gặp tai hoạ nào chẳng ? Sốt ruột, chàng quên cả lời dặn của Hadex, quay phắt lại tìm người vợ yêu. Hình ảnh nàng Euridic hiện lên trước mặt rồi từ từ lui dần, rồi biến mất. Chàng kêu lên thảm thiết và tuyệt vọng . . .

Bốn năm sau cái chết của vợ yêu Euridic, chàng vẫn không yêu ai nữa . . . Một đám phụ nữ ghen tức, chửi mắng . . . thậm chí họ đánh đập chàng. Họ còn phanh thây chàng, vứt cây đàn xuống một dòng sông, nước sông ngán lên tiếng đàn réo rất khóc thương chàng danh

ca của núi rừng . . . Các loài thú dữ cũng khóc chàng, những tiên nữ nymph mặc đồ tang đen, để tóc xoã . Còn cây đàn thần, Apollon xin phép Zeus đặt lên bầu trời thành chòm sao *liere*. Lại tìm nhật thi hài chàng chôn dưới chân núi Olympe. Linh hồn chàng về âm phủ, gặp lại vợ yêu và đoàn tụ muôn đời bên nhau .

Ngày nay ở châu Âu có cuộc thi âm nhạc hàng năm mang tên Orphee và giải «Orphee vàng» .

ĐẶC ĐIỂM NỘI DUNG, NGHỆ THUẬT CỦA THẦN THOẠI HI LẠP

Thần thoại Hi Lạp là những sáng tác văn học đầu tiên, sớm gắn bó với cuộc sống sinh hoạt tinh thần của nhân dân. Những lời kể chuyện của các bà lão bên bếp lửa gia đình, những bài ca của người hát rong ở các đô thị, làng quê và những lời giảng của các nhà hiền triết chốn cung đình cho bậc vua chúa nghe. Những câu chuyện chất phác ngây thơ mà chứa đựng một dung lượng trí tuệ sâu sắc và những vẻ đẹp kì ảo. Nó là cội nguồn sự sống tâm hồn phong phú của nhân dân Hi Lạp trong buổi bình minh của lịch sử

I . THẦN THOẠI PHẢN ÁNH NỘI DUNG HIỆN THỰC ĐẤT NƯỚC HI LẠP THỜI CỔ ĐẠI

Cuộc sống của xã hội Hi Lạp thời cổ đại được miêu tả sống động và huyền thoại hóa trong hệ thống truyện thần thoại .

1 -Nền sản xuất, trình độ sản xuất và công cụ lao động được miêu tả khá rõ nét trong những câu chuyện có vẻ hoang đường về các vị thần .

Thần thoại Demeter kể về vị nữ thần trông coi việc trồng trọt mùa màng .Nghề trồng nho và nấu rượu nho do thần Dionisos khởi phát. Nghề rèn được tả trong cuộc đời thần thợ rèn Hephaistotê. Nghề dệt tinh xảo được tả trong cuộc thi tài của cô thợ dệt Ankmene và nữ thần Athena ở thành Athens. Nghề đi biển, nghề thương mại là công việc của thần Hermet, nghề chăn nuôi du mục trong nhiều câu chuyện như Icare mục tử, dũng sĩ Percee. . . Chuyện các thủy thủ trên con tàu Acgo cho ta biết người xưa đã biết thuần hóa bò rừng thành bò nhà để kéo cày, gieo hạt . . .

2 - Cuộc đấu tranh chống kẻ thù bốn chân và hai chân :

Thiên nhiên hung dữ gây bao tai họa cho con người cổ đại. Nạn hồng thủy, núi lửa , động đất, bão táp, thú dữ thú độc đều được miêu tả sinh động trong thần thoại. Truyện thần Apollon tiêu diệt mãng xà vùng Denph, truyện sư tử Nemee, bò rừng, chó ngao Xerbe, ác điều ... bị dũng sĩ Heracles chinh phục hoặc tiêu diệt.

Con người đã phải chiến đấu gay go, ác liệt để chinh phục thiên nhiên hoang dã mà sản xuất, làm ăn

. Anh hùng Heracles dùng đôi tay thần kì và cái cuốc uốn nắn dòng sông Anphe và Pene cho chảy qua chuồng bò Aujat không lồ. Anh hùng Thesee bắt quái vật đầu người, bắt con ngựa có cánh Pegade. Những con Sirens (nàng tiên cá có tiếng hát quyến rũ kéo thủy thủ lao đầu xuống biển sâu) cũng bị Odyssee và chàng nhạc sĩ Orphee vô hiệu hóa

Cuộc xung đột giữa con người chân chính chống những kẻ thù hai chân - những tên xâm lược tham lam cũng được miêu tả hấp dẫn. Các anh hùng Heracles, Thesee . . . đã đương

đầu với chúng để bảo vệ dân chúng. Riêng chàng Heracles đã chống lại nhiều tên lãnh chúa bạo tàn, hèn nhát, tham lam, đố kỵ. Tên Diomet nuôi ngựa dữ bằng thịt người. Tên khổng lồ Poliphem ăn thịt người, xây lâu đài bằng xương sọ người... chúng đã bị những anh hùng trừng phạt theo công lí nhân dân.

3 - Sinh hoạt xã hội, phong tục tập quán cũng được miêu tả phong phú trong thần thoại:

Những cuộc đấu thể thao đầu tiên do thần Apollon đề xướng, rồi thi tài âm nhạc của Apollon với thần Pang, chàng nghệ sĩ Orphee. . .Chuyện 9 nữ thần nghệ thuật con gái của Zeus. Những chuyện tình yêu, hôn nhân, gia đình. Kiện tụng trong xã hội mà thần thánh là quan tòa tối cao xét xử .

Nữ thần Rhae đẻ ra Zeus trong một “hang đá xa xôi“ , nữ thần Maya đẻ ra Hermet đem đặt vào hang đá. Thần Apollon dionisote chặn bò, chiều lại lừa bò về hang. . . đã chứng minh ngôi nhà đầu tiên của con người là hang đá .

Chế độ quần hôn, tạp hôn, hôn nhân tập đoàn được kể trong nhiều chuyện. Nhất là thần tối cao Zeus trải nhiều cuộc tình không phân biệt gia hệ, Heracles cưới cả năm chục chị em . Thần Uranos phối hôn với mẹ Gaia, thần Cronos cưới chị ruột là Rhea, thần Zeus cưới em gái là Hera . . .

Tục lệ hiếu khách của dân Hi Lạp do thần Zeus ban hành, ai vi phạm sẽ bị thần linh trừng phạt. Nghĩa là, ban đầu tục lệ phải được áp đặt, lâu ngày mới thành quen. Khách đến nhà phải được chủ nhà tiếp đãi chu đáo, được bảo vệ an toàn. Thần Zeus nhiều lần vi hành đi tìm những kẻ vi phạm tục lệ để trừng phạt (truyện Philemon)

Sự tiến bộ trong quan hệ nhân văn cũng được tả qua truyện Heracles bị trừng phạt vì tội giết con, giết vợ .

Những kẻ vi phạm đạo đức như ích kỉ, dối trá cũng bị trừng phạt. Đó cũng là bước đầu hình thành đạo đức (chưa phải là luật pháp) nên câu chuyện thần thoại là một kiểu tuyên truyền giáo dục có hiệu quả đặc biệt .

Kể từ khi xã hội phát sinh chế độ tư hữu, xã hội phân hóa giai cấp dẫn tới quan hệ giữa con người với con người ngày càng xấu đi. Những cuộc tranh giành của cải cũng chẳng kém phần quyết liệt. Đặc biệt bọn vua chúa, chủ nô tham lam bị thần thoại đã kích thích đáng .

II . THẦN THOẠI PHẢN ÁNH TƯ TƯỞNG, TÌNH CẢM CỦA NGƯỜI HI LẠP CỔ ĐẠI:

1 - Chủ nghĩa duy vật thô sơ hình thành.

Mặc dù thần thoại thấm đẫm thế giới quan thần linh, nhưng cách giải thích các hiện tượng tự nhiên và xã hội vẫn mang màu sắc hiện thực và duy vật. Chẳng hạn, thần Promethe sinh ra từ đất, thần Decalion sinh ra từ đá, nữ thần Arthemis, Venus sinh ra từ bọt biển . . . Nghĩa là đều do vật chất sinh ra. Kể chuyện 4 gia hệ thần, người Hi Lạp muốn trình bày sự biến chuyển của thế giới từ thấp đến cao, từ hoang sơ đến tinh xảo, đẹp đẽ.. nhân vật con trai út bao giờ cũng phát triển thành công hơn những người anh.

Nhân vật chính thay đổi từ thần linh dần dần chuyển sang con người, tức là từ chủ nghĩa thần linh sang chủ nghĩa nhân văn. Vai trò con người ngày càng khẳng định .

Rõ ràng đó là tư tưởng duy vật và có tính biện chứng. Thần thoại không chỉ là hoang đường mà còn có tính logic. Nữ thần mùa xuân Percephon chỉ ở với mẹ $\frac{1}{4}$ năm, ngoài ra phải về âm phủ sống với chồng là Hadex.

2 - Nội dung nhân văn đậm đà trong thần thoại Hi Lạp

Phân biệt ý niệm chính- tà từ rất sớm:

Trong những gia hệ thần, người kể chuyện biểu lộ rõ thái độ ca ngợi các vị thần tích cực và phê phán các thần tiêu cực. Từ sau đó dần dần phân biệt hai loại thần đối lập. Nữ thần Rạng Đông xinh đẹp với những ngón tay hồng, nữ thần Đêm Tối sinh ra thần Chết, thần Mộng Mị, thần Số Mệnh, thần Tuổi Già. Thần Hephaistote xấu xí chân thọt nhưng vẫn được mọi người quý mến vì có công giúp người lao động rèn công cụ và vũ khí. Trái lại thần Chiến tranh Arex có bộ mặt đẹp đẽ nhưng ai ai cũng căm ghét, ngay cả vợ hắn là thần Venus cũng đi ngoại tình. Hắn có con riêng là nữ thần Bất Hòa.

Tư tưởng đạo lí công bằng được đề cao: trừng phạt và khen thưởng. Phần thưởng cao nhất là được trở về đỉnh núi Olympe hào quang chói lọi, sống bất tử cùng thế giới thần linh và cuộc đời vui bất tận.

Thái độ trân trọng tất cả những gì có ích cho cuộc sống con người. Đặc biệt thái độ đối với thiên nhiên: trân trọng cây cối, hoa trái, trừng phạt những kẻ bạc đãi thiên nhiên tươi đẹp, nuôi dưỡng con người. Một tên vua chặt một cây sồi đã bị thần Đói đến thăm nhà. Kẻ nọ vác cuốc chặt vườn nho bị thần Dionisos trừng phạt đến chết.

Đề cao những tình cảm đạo đức lớn lao: tình yêu quê hương, đất nước, đồng bào, đồng loại .. đến các tình cảm gia đình tình mẫu tử, vợ chồng, anh em, cha con thủy chung son sắt.

III. ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT CỦA THẦN THOẠI

Đó là tính lãng mạn và cái đẹp cổ đại, chất thơ, trí tưởng tượng tràn đầy trong thần thoại. Phẩm chất đó là nét đặc trưng của Con Người, thể hiện trên những yếu tố sau:

Ước mơ hi vọng của nhân dân về cuộc sống lao động nhẹ nhàng, bớt cực nhọc, năng suất cao. Người lao động tự bảo vệ được mình chống lại mọi thứ kẻ thù, kẻ xâm hại.

Thần thợ rèn, thần thợ xây, thần dệt vải, thần rượu nho... đều dạy con người biết cách thay đổi cuộc sống của mình. *Thần đưa tin* chế ra đôi hài nhanh hơn ý nghĩ để thỏa mãn nhu cầu thông tin của con người. Thần Heracles thể hiện ước mơ sức khỏe, lòng can đảm diệt trừ kẻ ác và thú dữ để bảo vệ cuộc sống.

Cuộc sống gắn bó với thiên nhiên làm nảy sinh những cảm xúc mỹ học. Người xưa đã biết say sưa ngắm bầu trời đêm đầy sao, những lớp sóng bạc kì vĩ của đại dương, đêm trăng huyền diệu và rạng đông hồng tươi ấm áp lòng phấn khởi.

Trong sinh hoạt tinh thần thẩm mỹ, nhu cầu nghệ thuật cũng là đề tài phong phú hấp dẫn trong thần thoại. Tiếng đàn ngân nga thánh thót của Amphion khiến cho hòn đá xúc động tự chồng chất lên xây thành lũy. Thần Apollon là tay đàn xitar hạng nhất luôn thắng trong mọi cuộc thi tài. Thần linh và con người cùng nhau thi tài nghệ thuật. Cây đàn liere của nghệ sĩ Orphee khiến cho thiên nhiên ngưng lặng lắng nghe, thú dữ phủ phục dưới chân chàng.

Ước mơ trẻ đẹp, sống bất tử cũng thể hiện bằng bạc trong những trang thần thoại. Họ ước ao có cây gậy thần kì với hai đầu “sống và chết» của thần Hermet. Họ cũng ước ao có thầy thuốc tài giỏi chữa bệnh cứu người.

Những trang văn miêu tả vẻ đẹp đầy chất thơ cảnh sinh hoạt thanh bình. Hoàng hậu Leda ngồi bên sông ngắm nhìn đàn thiên nga nô rồn trên mặt nước. Nàng công chúa Europ mặc xiêm y đỏ thắm, tay cầm lẵng bằng vàng hái hoa hồng bên đám thiếu nữ đảo Crete xiêm áo trắng ngần vui đùa trên đám cỏ xanh.

Cái đẹp của thế giới đã được tái tạo qua trí tưởng tượng và cảm xúc thắm mĩ phong phú của người Hi Lạp Họ suy tôn cái đẹp, ca ngợi hết lời cái đẹp. Câu chuyện tranh chấp quả táo vàng thực ra là tranh chấp danh hiệu người đẹp nhất - được coi là cuộc thi hoa hậu đầu tiên của loài người. .. Đối với dân tộc này, cái đẹp là tuyệt đối và trên hết .

Trong nghệ thuật sáng tạo thần thoại, trí tưởng tượng của người xưa đã tạo ra hình ảnh kì diệu về bản thân con người. Hình tượng thần Atlas, Heracles ghé vai đỡ cả bầu trời nói lên ý chí và sức mạnh tinh thần của con người . Trí tưởng tượng của thần thoại Hi Lạp dựa trên một trình độ tư duy rất cao cùng với sự quan sát thực tế chính xác tỉ mỉ.

“Không có thần thoại Hi Lạp thì không có nghệ thuật Hi Lạp” (nhận xét của Karl Marx). Bao nhiêu bức tượng và công trình kiến trúc và điêu khắc kì vĩ đã ra đời theo sau thần thoại. Thần thoại còn cung cấp đề tài cho hai thiên anh hùng ca- sử thi bất hủ Illiade và Odyssee, cho những bài thơ, những vở bi kịch. . . Thần thoại Hi Lạp còn chi phối cả quan điểm chính trị và đạo đức của thời cổ đại Hi Lạp.

Thần Thoại Hi Lạp là chương đầu tiên của pho lịch sử đất nước và dân tộc Hi Lạp - cũng là chương đầu của bộ lịch sử văn học nước này.

Đối với Phương Tây, ảnh hưởng của thần thoại Hi Lạp xuyên suốt và bao trùm mọi thời kì, mọi loại hình nghệ thuật và sinh hoạt văn hóa.

Thần Thoại Hi Lạp là kho điển tích vô tận cho mọi trào lưu văn học - nghệ thuật châu Âu kể từ thời đại Phục Hưng về sau.

Câu hỏi ôn tập:

1. Nhận xét về gia đình thần thánh tối cao, ý nghĩa sự lựa chọn xây dựng nhân vật của tác giả dân gian.
2. Quan niệm nghệ thuật (âm nhạc) của người Hi Lạp cổ đã được thể hiện trong truyện danh ca Orphee như thế nào ?
3. Thần thoại Hi Lạp là quá trình đi từ *chủ nghĩa thần linh* đến *chủ nghĩa nhân văn cổ đại*. Chứng minh .

